

TEPAV İstikrar Enstitüsü Direktörü Serdengeçti:

“IMF çapası zayıfladı, Türkiye artık kendi çapasını oluşturmalı”

Serdengeçti, AB'nin iyi bir çapa olmadığını, IMF çapasının da zayıfladığını belirterek, Türkiye'nin seçim sonrasında kendi kuvvetli çapasını oluşturabileceğini belirtti

TEPAV İstikrar Enstitüsü Direktörü Süreyya Serdengeçti, IMF çapasının çok önemli olduğunu ama giderek zayıfladığını, AB'nin siyasi bir süreç olduğundan ekonomi için o kadar iyi bir çapa olmadığını belirterek, seçimlerden sonra ekonomideki istikrarı kalıcı hale getirmek için “kendi kuvvetli çapamızı oluşturabileceğimizi” söyledi.

Piyasalarda yaşanan sakinliği “görelî sakinlik” olarak nitelendiren Merkez Bankası Eski Başkanı Serdengeçti, buna çok fazla aldanmamak gerektiğini belirterek, “İstikrar için yapmamız gerekenleri yapmamaya devam eder, siyasi istikrarı da sağlayamazsak içinde bulunduğumuz sürecin sonunda, bugünkü görelî sakinliği ararız” dedi. Serdengeçti, gündeme ilişkin soruları şöyle yanıtladı:

● **Türkiye ekonomisi ilk kez yıllardır devam eden büyüme gerçekleştiriyor. Bunun nedeni sadece dış konjonktürün uygun olması mı, başka nedenleri var mı?**

Son yıllarda elde edilen başarının olumlu dış konjonktürle bağlantısı evvelden beri tartışılır. Hiç şüphesiz, son yıllarda Avro'nun dolara karşı yükselmesi ve global likidite bolluğu Türkiye'nin ekonomik istikrarı sağlamasına yardımcı oldu. Unutulmamasıdır ki, dünyada özellikle 2002'den itibaren, enerji fiyatları çok yüksek seyretti ve bu Türkiye'de hem enflasyon hem de büyümeyi olumsuz etkiledi. Ayrıca, pek üzerinde durulmuyor, ama uygulanan istikrar programının 2001 yılından itibaren en önemli beklentisi, dış talebin (ki bu, Avrupa Birliği'nin talebi demektir; çünkü ihracatımızın çoğu

oraya yapıyor) ihracatımıza dolayısıyla büyümeye yardımcı olması hususuydu. Bu oldukça gecikti. Ancak bir-iki yıldır artışı belirginleşen bir AB talebi var, oradaki büyümenin gecikmesinden dolayı. Dolayısıyla dış konjonktürün tüm yönleriyle altı yıldır bize yardımcı olduğunu söylemek pek mümkün değil. Eğer biz son birkaç yılda enflasyonu bu kadar aşağıya düşürmeseydik, kamu borcunun milli gelire oranında bu kadar mesafe almasaydık olumlu yönde, hiç şüphemiz olmasın, diğer ülkeler yine büyür, biz ise büyüyemeydik. 1970-2001 döneminde enflasyon ortamında biz yıllık ortalama yüzde 3,9 oranında büyürken, gelişmekte olan ülkelerin çoğu bizden hızlı büyüdü.

● **Peki sizce uygun dış konjonktür yeterince değerlendirilebilir mi, daha iyisi yapılamaz mıydı?**

Hiç şüphesiz daha iyisi yapılabilirdi. Merkez Bankası'nın bağımsızlığı gibi kurumsal düzenlemelerde tereddüt uyandıran söylem ve uygulamalarla beklentileri olumsuz etkilemeseydik (bunun önemini anlamakta hep zorluk çektik) veya yapısal reform sürecini aksatmasaydık, sürdürülebilir büyüme ve sürdürülebilir istihdam artışı açılarından çok daha iyi bir noktada olacağımızdan benim hiç şüphem yok.

● **Enflasyon hedeflemesi 2006'da başladı ve hedeflere ulaşamadı, bu yıl da sapma var. Bunun sebepleri nedir, tek sorumlu iç talep mi?**

Bu bazen söyleniyor, ama esasen 2002'den beri, uygulanan para politikaları çerçevesinde Merkez Bankası iç talebin nasıl seyrettiği konusu üzerinde çok ciddiyletleniyor. Bu benim zamanımda böyleydi, şimdi de böyle olduğu görülüyor. 2005'in ikinci yarısından itibaren iç talebin yükseldiği görülmekle beraber, aslında 2004'te de benzer bir dönem olduğu, hatta 2004'te iç talepteki yıllık artışın 2005'e göre çok daha yüksek olduğu göz ardı ediliyor. Oysa enflasyon hedeflerine 2004'te ve 2005'te ulaşılmıştı. Demek ki başka nedenler var.

● **Enflasyon hedeflemesinde yaşanan başarısızlığın nedeni hedeflemenin kendisi mi?**

Açık enflasyon hedeflemesine 2006'da geçmiş olmakla beraber, aslında 2002 başından itibaren örtük biçimiyle uygulamaya sokuldu. Örtük enflasyon hedeflemesi altında dört yıl üst üste enflasyon hedefleri tutturuldu. Açık olan bu gerçeğin görmezlikten gelinmesini anlamak zor. Ayrıca şunu da biliyoruz; Merkez Bankası'nın 2002'den 2006'ya kadar, yine IMF programı çerçevesinde, parasal hedefleri de vardı ve bunlar zaman zaman tutmadı. Zaten Merkez Bankası, parasal hedeflere kronik enflasyon döneminde ve sonra enflasyonun düştüğü süreçte, o kadar güvenilemeyeceğini başından beri söyledi. Dolayısıyla başlıca hedef olarak enflasyon hedefine 2002'den itibaren doğrudan yönelindi ve enflasyon hedefleri tutturuldu. Şimdi kabahati enflasyon hedeflemesi rejimine atmak, 2002'den beri uygulanan para politikasını anlamazlıktan gelmek ve diğer ülkelerin bizim

“Enflasyonun düşme sürecinde bu parasal genişleme gayet normaldir ve paranın miktar teorisiyle açıklayamazsınız. Paranın miktar teorisi, başlangıçta ekonomi istikrar koşullarındayken büyümenin ötesinde parasal genişleme yapıldığı takdirde eninde sonunda enflasyonun artacağını öngörür”

kadar başarılı olmayan tecrübelerini de göz ardı etmek demektir.

Gelelim enflasyonun seyrine: Bir yıldır enflasyonda karşılaşılan sorunun arkasında birden fazla neden var. Bunlardan enerji fiyatları ve hizmet sektörü katılımları uzun zamandır bir problem olarak dile getiriliyor. Geçen yıldan itibaren ise işlenmiş gıda fiyatlarındaki artışın, 2006 çalkantısının gereksiz yere uzun sürmüş olmasından dolayı döviz kurunun ve en önemlisi yine çalkantı sırasında bozulan enflasyon beklentilerinin bir türlü yeterince düzelememesinin enflasyonun yükselmesine neden olduğunu görüyoruz. Şimdi bunlara bir de rayından giderek çıkmakta olan maliye politikasını ve hükümetin enflasyon hedefleri ile uyumlu olmayan gelirler politikasını da eklerseniz, enflasyonda niye bir yükselme ve katılaşma olduğunu açıkça görürsünüz.

● **Cari açığın büyüklüğü, kurların buna neden olduğu da evvelenden beri söyleniyor. Bu tartışmalar hakkında görüşünüz ne?**

2002'den itibaren cari açık problemi derinleştikçe, başlıca nedeninin döviz kurları olduğu söylendi. Hiç şüphesiz döviz kurlarının bir rolü vardı, ama ben hep söyledim, Merkez Bankası ve Hazine de söylüyor, dünyada 2002'den beri enerji fiyatlarının çok ciddi biçimde artmış olmasının da cari açığımızı artırmakta önemli etkisi oldu. Öyle ki, 2002 itibarıyla enerji fiyatlarını sabitlediğiniz zaman, aslında Türkiye'nin cari açığının milli gelire oranının yüzde dört-beş seviyelerinde istikrar kazandığını görüyorsunuz. Enerji fiyatlarından da önemlisi, büyümenin cari açıktaki rolü uzunca bir süre anlaşılacak istenmedi. Türkiye'de istikrar programına büyüme tahmini olarak yıllarca yıllık yüzde beş rakamı koyulduğu halde, gerçekleşen büyümenin her zaman bunun üzerinde olduğu; yatırımların tasarrufları aştığı bir ekonomide cari açığın olacağı göz ardı edildi. Bu durumun da tabii ki cari açık üzerinde olumsuz etkisi oldu. Dikkatli baktığımız zaman görüyoruz ki, iç talep ne zaman görece bir yavaşlama gösterse (2004 sonu, 2005 başı ve şimdilerde) cari dengede ve onun içinde dış ticaret dengesinde görece de olsa bir istikrar eğilimi görülüyor.

● **Siyasi çalkantıların artmasına rağmen, son dönemde piyasalar sakin seyrediyor. Bunun asıl sebepleri nelerdir?**

Geçmiş siyasi çalkantı dönemlerinde piyasaların hep karıştığını biliyoruz. Özellikle 80'lerde ve 90'larda bu büyük ölçüde geçerliydi. Şimdi geçmişin etkisi altında

Hedef tutmuyor diye Merkez Bankası'nın kredibilitésini sorguluyoruz ama hedefler dört yıl boyunca tutturulurken Merkez Bankası'nı kutladık mı? Hayır. Hedefler tutturulurken kimilerimiz Merkez Bankası'nın katkısını küçümseme eğiliminde oldu

düşünerek “Niye bu defa siyasi çalkantının etkisi olmuyor” diye biraz şaşkınlıkla seyrediyoruz. Neyi hesaba katmıyoruz? Şunu: Türkiye istikrarda büyük mesafe almıştır, enflasyon ve kamu borcunda kaydedilen ilerleme, bunun yanı sıra ekonomide görülen önemli verimlilik artışı ve yine kaydedilen büyüme oranları Türkiye'yi artık geçmişle kıyaslanmayacak bir noktaya getirmiştir. Ekonomimiz bugün daha az kırılgandır, şoklara daha dayanıklıdır. Bu yüzden siyasi çalkantıya rağmen piyasalarda görece sakinlik görülmektedir. Ancak bu aldatici olmamalı, piyasalardaki gelişmelere biraz daha dikkatli bakılmalıdır. O zaman görülür ki, yabancılar piyasada var; sıcak para girişleri ile, sıcak paradan daha da fazla doğrudan yabancı yatırım ya da uzun vadeli sermaye girişleriyle. Tabii bunlar döviz kurunun aşağıda olmasını gayet iyi açıklıyor. Ama öte yanda ne görüyoruz? Faizlerin genel düzeyi çalkantıda ulaştığı seviyelerden pek de aşağıya gelmiş değil. Oysa, 2006'dan evvel her ekonomik çalkantıdan sonra hem kurlar hem de faizlerin genel düzeyinin aşağı geldiğini biliyoruz. Bu defa öyle olmadı. “Neden” diye baktığımız zaman, hiç şüphesiz enflasyonun ve enflasyon beklentilerinin artmış olması bunda bir rol oynuyor, ama bana soarsanız yerleşiklerin geçen yılki çalkantı sonrası değişen davranışlarına bakmak lazım.

● Nedir yerleşiklerin davranış değişikliği?

Enflasyon lobisini oluşturan iki alt lobiden döviz lobisinin bütün karşı propagandasına rağmen, 2002 yılından itibaren yerleşikler yıllarca dışardaki dövizlerini ülkeye getirip içerideki dövizleri ile beraber bozdurarak Türk parasına geçtiler. Maalesef, 2006 çalkantısından itibaren, tekrar dövize geçmeye başladılar. Bono ve tahvil piyasalarına eskisi gibi ilgi duymuyorlar ve yine sıcak paranın yerleşiklere ait bölümü de dışarı çıkıyor. Neden? Birincisi, Merkez Bankası Başkanı atamasının ve Merkez Bankası bağımsızlığı konusundaki hükümet söyleminin, hükümetin Merkez Bankası bağımsızlığına nasıl baktığını açıkça göstermiş olması. Bunun da yaratılan güven ortamına zarar vermesi. İkincisi, 2006 çalkantısının iyi yönetilememiş olması ve aksayan iletişim politikası. Nihayet üçüncüsü, bir yıldan beri toplum nezdinde görülen cumhurbaşkanı seçimi ile ilgili tedirginliğin, bu sürecin de kötü yönetilmesi sureti ile giderilememiş olması. Dolayısıyla aldanmayalım, piyasalardaki görece sakinliğe. İstikrar için yapmamız gerekenleri yapmamaya devam eder, siyasi istikrarı da sağlayamazsak içinde bulunduğumuz sürecin sonunda, bugünkü görece sakinliği aranız.

● Seçimlerden sonra kurulacak hükümet, ekonomi politikalarında önceliği neye vermeli? Enflasyonla mücadeledeki gevşemeden, yeniden kararlı mücadeleye geçmek gerekiyor mu?

Elbette geçmek gerekiyor, enflasyon hâlâ en önemli sorun. Şu anda gündeme siyaset hâkim, ama bir gün seçimler yapılacak ve seçimlerden sonra da hükümet kurulacak. O za-

man ekonomi alanında ne yapılacağı meselesinin şimdiden çok iyi tartışılması lazım. Bir defa sapma gösteren maliye politikasını mutlaka tekrar ele almak gerekiyor, buna hiç şüphe yok. Kamu borcunda kaydettiğimiz mesafeyi yeterli bulmamalıyız. İkincisi, sürdürülebilir büyüme ve sürdürülebilir istihdam artışı ile ilgili. Çok gecikmiş olan yapısal reformlar konusunda süratle tekrar hareket etmeye başlamamız, bunun yanı sıra mikro ekonomik unsurları istikrar programının içine daha fazla katmamız gerekiyor. Yeni kurulacak hükümetin, şimdiye kadar olduğu gibi cari açığı tartışmaları kurfaiz-borsa dar üçgeni içinde seyretmek yerine, cari açığın asıl ilacı olan sanayi politikası ve yapısal reformlar gibi alanlara ağırlık vermesi gerekiyor. Üçüncüsü, üzerinde evvelden beri kamuoyunda bilinç uyandırmaya çalıştığımız yabancı para kullanımını yani dolarizasyon meselesine bence el atılması gerekiyor. İstikrar programına muhalefetin arkasında büyük ölçüde ekonominin kısmen dolarize olmuş yani yabancı para kullanımının yaygın olması yatıyor. Yine risk yönetimi konusunda, toplum nezdinde bilincin yükseltilmesi için sadece Merkez Bankası'nın değil, hükümetin de çalışmalar yapması gerek.

Bütün bu söylediklerim tek parti hükümeti de olsa, koalisyon hükümeti de olsa geçerli. Dolayısıyla partilerin önceden hazırlık yapmaları gerekiyor. Bir nokta daha ilave etmek istiyorum: Sadece kendi ülke tecrübemizden değil, diğer gelişmekte olan ülkelerin tecrübelerinden de biliyoruz ki; demokratik ülkelerde, seçimlerden hemen sonraki yüz gün, reform sürecinin başlatılması ya da yeniden başlatılması açısından son derece önemlidir. Tecrübeyle görülüyor, en önemli reformlar (ki bunların bir kısmının can acıtıcı olduğuna hiç şüphe yoktur) en başarılı biçimde aşağı yukarı ilk yüz günde yapılabilir. Bu bakımdan da partilerin hazırlıklı olmasında fayda vardır.

● Sağlanan ekonomik başarıda IMF ve AB çapalarının çok önemli etkisi oldu. Bu çapalar devam etmek zorunda mı, ihtiyaç nedir?

IMF çapası hiç şüphesiz çok önemli bir çapa idi, ama giderek zayıfladığı izlenimi var bende. AB ise hiç şüphesiz önemli bir çapa olabilir, ama istenirse. AB süreci, zaman zaman son derece ciddi aksamlar yaşayan siyasi bir süreç olduğu için, ne ölçüde ekonomi için iyi bir çapa olabileceği konusunda pek emin değilim. Seçimlerden sonra ülke ekonomisinde istikrarı kalıcı hale getirmeye kararlıysak, bunun yanı sıra etkin bir iletişim politikasını da ortaya koyarsak, o zaman niye kendi kuvvetli çapamızı kendimiz oluşturmayı düşünmüyoruz? İstenirse bu yapılabilir.